

КАРПАТСЬКА УКРАЇНА — автономна держава. Займала території на схилах та у передгір'ї Українських Карпат і прилеглу до них частину Закарпатської низовини (відповідає сучасній Закарпатській обл.). Після падіння Австро-Угорської імперії (1918) народні з'їзди, що відбулися у різних містах Закарпаття, висловилися за возз'єднання з УНР. В умовах окупації різних частин України 1919 закарпатські українці приєдналися до Чехо-Словаччини за умови надання їм територіальної автономії з власним законодавчим соймом. Це санкціоновано Сен-Жерменським (1919) і Тріанонським (1920) мирними договорами. Однак Прага, використовуючи чвари між карпатоукраїнцями, зволікала з наданням автономії. Адміністративно-політичну організацію краю визначали статuti чехо-словацького уряду 1919 та 1920. Частину Закарпаття виокремлено в адміністративний край під назвою «Підкарпатська Русь». Адміністрація складалася переважно з чехів і підпорядковувалася МВС. 1925–27 проведено адміністративну реорганізацію у напрямі подальшої централізації: ліквідовано поділ краю на жупи (комітати), обмежено самоуправління громад, загалом край прирівняно до інших 4-х провінцій країни.

І лише 1938, коли внаслідок Мюнхенського пакту міжнародне і внутрішнє становище Чехо-Словаччини значно погіршилося, її уряд змушений був піти на визнання автономії краю — 8 жовтня 1938 Закарпаття отримало самоврядування. Сформовано уряд на чолі з [А. Бродієм](#) (дотримувався проугорських поглядів), якого 26 жовтня 1938 замінив уряд на чолі з [А. Волошином](#). Новий політико-правовий статус автономії визначив конституційний закон від 22 жовтня 1938, згідно з яким край мав очолювати окремий автономний уряд, а законодавчу владу здійснювати сойм. Проте на той час територія автономії скоротилася: угорські війська зайняли південну частину краю і після Віденського арбітражу 2 листопада 1938 (див. [Віденські арбітражі](#)), який віддав Угорщині південну частину Закарпаття з містами Ужгород, Мукачеве і Берегове, столицю перенесено з Ужгорода до Хуста.

Розпочато перетворення краю на автономну українську державу, проводилася українізація системи освіти, видавничої справи, адміністрації. У листопаді 1938 сформовано організацію народної оборони «[Карпатську Січ](#)», що невдовзі нараховувала бл. 5 тис. вояків і стала основою війська автономії. 30 грудня 1938 запроваджено нову назву — Карпатська Україна. 12 лютого 1939 відбулися вибори до першого сойму Карпатської України, на яких абсолютну більшість голосів виборців (бл. 94 %) здобули кандидати Українського національного об'єднання. На основі

загального, рівного, прямого і таємного голосування обрано 32 послы сойму.

Однак у ніч з 13 на 14 березня 1939 хортистична Угорщина, за підтримки нацистської Німеччини, розпочала агресію проти Карпатської України. З перших годин угорського вторгнення частини Карпатської Січі вели бої на лінії Ужгород-Мукачеве-Берегове-Севлюш (нині Виноградів). Увечері 14 березня А. Волошин від імені автономного уряду проголосив незалежність держави. За таких обставин 15 березня 1939 почала роботу перша сесія сойму Карпатської України. Тоді ж сойм підтвердив рішення уряду та прийняв закон, яким проголосив Карпатську Україну незалежною державою.

За цим законом вона стала республікою на чолі з президентом, обраним соймом. Державною мовою проголошено українську, кольорами державного прапора визначено синій (горішній) і жовтий (долішній). Державний герб — наявний крайовий герб: ведмідь на лівому червоному півполі й чотири сині та три жовті смуги на правому півполі, а також тризуб святого Володимира Великого з хрестом на середньому зубі (про герб заплановано ухвалити окремий закон); державний гімн — пісня «Ще не вмерла Україна» (слова П. Чубинського, музика М. Вербицького). Президентом Карпатської України сойм обрав А. Волошина. Згідно з ухваленим соймом законом, уряд нової держави, за згодою президента, уповноважено видавати розпорядження, які мали силу закону. Такі розпорядження уряду повинні були розглядатися на найближчому засіданні сойму, інакше вони втрачали обов'язкову силу. [Збройні загоны Карпатської України](#) чинили опір угорському війську, яке вдесятеро переважало їх і вже 18 березня 1939 захопило більшу частину території краю, знищивши понад 3 тис. українських захисників. Наприкінці березня 1939 представники органів влади Карпатської України емігрувати за кордон.

Рекомендована література

1. Росоха С. Сойм Карпатської України. Львів, 1991;
2. Вегеш М., Задорожний В. Велич і трагедія Карпатської України. Ужгород, 1993;
3. Росоха С. Сойм Карпатської України. К., 1994;
4. Матеріали Міжнародної наукової конференції «Карпатська Україна – пролог відродження Української держави». Ужгород, 1995;
5. Гренджа-Донський В. С. Щастя і горе Карпатської України: Щоденник. Мої спогади. Ужгород, 2002;
6. Вегеш М. Карпатська Україна: Документи і факти. Ужгород, 2004;

7. Віднянський С., Вегеш М. Августин Волошин і Карпатська Україна в історії українського державотворення. К., 2021;
8. Вегеш М., Федака С. Державотворчі процеси в Карпатській Україні (1938—1939): Хронологія подій.

Бібліографія: До 83-ї річниці проголошення незалежності Карпатської України. Вид. 2-ге. Ужгород, 2022.

В. А. Чехович

Бібліографічний опис:

Карпатська Україна / В. А. Чехович // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2012. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-9960>. – Останнє поновлення : 2024.

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).